

The Effects of Criminal Offenses on the Civil liability of Official Judicial Experts in Iranian and English Law

Mohammadmehdi Yousefi¹, Alireza Shamshiri², Esmael Abasi³, Mohsen Ghasemi⁴

1. PhD Student in the Department of Law, Faculty of Humanities, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Law, Faculty of Humanities, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

3. Assistant Professor, Department of Law, Faculty of Humanities, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

4. Assistant Professor, Department of Law, Faculty of Humanities, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article Type: Original Research

Pages: 497-514

Article history:

Received: 14 Oct 2023

Edition: 21 Des 2023

Accepted: 17 Feb 2024

Published online: 23 Jul 2024

Keywords:

official judicial expert, criminal offense, responsibility, negligence.

Corresponding Author:

Alireza Shamshiri

Address:

Iran, Tehran, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Faculty of Humanities, Department of Law.

Orchid Code:

0000-0002-4888-6942

Tel:

•21 4748

Email:

ar.shamshiri@iau.ac.ir

ABSTRACT

Background and Aims: official judicial experts may also make mistakes in performing their assigned duties and change the course of a fair trial, therefore, investigating the disciplinary violations of official judicial experts in Iranian and English law is one of the important goals of this article

Materials and Methods: The method used in this article was descriptive-analytical, which was compiled by studying relevant sources in this field and collecting data.

Ethical Considerations: In this article, the originality of the texts, honesty and trustworthiness are considered and respected by the researcher.

Findings: Disciplinary violations by official justice experts in Iranian and English law have been met with administrative punishments in such a way that in Iranian law, the offending expert is confronted with restrictive and depriving punishments, and a black spot has been created in the expert's file with professional and moral blame. that the application of this performance guarantee leads to the improvement of the expert's professional behavior. In English law, negligence and negligence of an expert is considered a criminal offense and brings restrictions and administrative penalties for the expert.

Conclusion: The expert has professional responsibility and can divert the flow of a hearing with his opinions. If this issue is proven, various restrictions will be included in the expert's file and it will create job bans for him, and it will also have a side effect on his career records.

Cite this article as:

Yousefi MM, Shamshiri AR, Abasi E, Ghasemi M. The Effects of Criminal Offenses on the Civil liability of Official Judicial Experts in Iranian and English Law. *Economic Jurisprudence Studies*. 2024.

آثار تخلف انتظامی بر مسئولیت مدنی کارشناسان رسمی دادگستری در حقوق ایران و انگلیس

محمد مهدی یوسفی^۱، علیرضا شمشیری^۲، اسماعیل عباسی^۳، محسن قاسمی^۴

۱. دانشجوی دکتری گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. استادیار، گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۳. استیار گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۴. استادیار گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: کارشناسان رسمی دادگستری در انجام وظیفه محوله نیز ممکن است دچار خطایی گردند و مسیر یک دادرسی عادلانه را تغییر دهند. از این رو بررسی تخلفات انتظامی کارشناسان رسمی دادگستری در حقوق ایران و انگلیس یکی از اهداف مهم این مقاله می باشد.

مواد و روش‌ها: روش مورد استفاده در این مقاله به صورت توصیفی - تحلیلی بوده است که با مطالعه منابع مرتبط در این حوزه و فیش برداری به گردآوری مطالب پرداخته شده است.

ملاحظات اخلاقی: در این مقاله اصالت متون، صداقت و امانت داری مورد توجه بوده و توسط محقق رعایت گردیده است.

یافته‌ها: تخلفات انتظامی کارشناسان رسمی دادگستری در حقوق ایران و انگلستان با تنبیهات اداری روبه‌رو بوده به گونه‌ای که در حقوق ایران با تنبیهات محدودکننده و محروم‌کننده با کارشناس متخلف مقابله می‌شود و با سرزنش حرفه‌ای و اخلاقی یک لکه سیاه در پرونده کارشناس ایجاد شده که اعمال این ضمانت اجراها منجر به اصلاح رفتار حرفه‌ای کارشناس می‌شود. در حقوق انگلیس نیز قصور و سهل‌انگاری کارشناس تخلف انتظامی محسوب شده و برای کارشناس محدودیت‌ها و مجازات‌های اداری به همراه می‌آورد.

نتیجه: کارشناس دارای مسئولیت حرفه‌ای بوده و می‌تواند جریان یک رسیدگی را با نظرات خود منحرف نماید. اگر این موضوع اثبات گردد محدودیت‌های مختلفی در پرونده کارشناس درج گردیده و برای او ممنوعیت‌های شغلی ایجاد می‌کند. هم‌چنین بر سوابق شغلی او نیز تأثیر سویی خواهد داشت.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۴۹۷-۵۱۴

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۲۲

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۲/۰۹/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۲۸

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۵/۰۲

واژگان کلیدی:

کارشناس رسمی دادگستری، تخلف انتظامی، مسئولیت، قصور.

نویسنده مسئول:

علیرضا شمشیری

آدرس پستی:

ایران، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، دانشکده حقوق، گروه حقوق خصوصی.

کد ارکید:

0000-0002-4888-6942

تلفن:

۴۷۴۸۰۰۲۱

پست الکترونیک:

ar.shamshiri@iau.ac.ir

۱. مقدمه

رسمی دادگستری پژوهش‌های متعددی انجام شده است: حسن بادینی و محمد مهدی‌پور (۱۴۰۱) در مقاله‌ای، مسئولیت مدنی کارشناس رسمی دادگستری در حقوق ایران و فرانسه با تأکید بر رویه قضایی را بررسی کرده‌اند. هم‌چنین سیدرسول صمدی (۱۳۹۶) در مقاله‌ای، به بررسی حقوق کارشناسان رسمی دادگستری در حقوق ایران پرداخته است. تمایز و نوآوری مقاله حاضر نسبت به پژوهش‌های انجام‌شده این است که هدف این مقاله بررسی آثار تخلف انتظامی بر مسئولیت مدنی کارشناسان رسمی دادگستری در حقوق ایران و انگلیس است.

۲. مواد و روش‌ها

روش مورد استفاده در این مقاله به صورت توصیفی - تحلیلی بوده است که با مطالعه منابع مرتبط در این حوزه و فیش برداری به گردآوری مطالب پرداخته شده است.

۳. ملاحظات اخلاقی

در این مقاله اصالت متون، صداقت و امانت‌داری مورد توجه بوده و توسط محقق رعایت گردیده است.

۴. یافته‌ها

تخلفات انتظامی کارشناسان رسمی دادگستری در حقوق ایران و انگلستان با تنبیهات اداری روبه‌رو بوده است. به‌گونه‌ای که در حقوق ایران با تنبیهات محدود کننده و محروم کننده با کارشناس متخلف مقابله می‌شود و با سرزنش حرفه‌ای و اخلاقی یک لکه سیاه در پرونده کارشناس ایجاد شده که اعمال این ضمانت

مسئولیت مدنی یکی از مبانی حقوقی است قواعد و اصولی دارد که درباره افراد و اقشار خاصی قابل بررسی است از جمله کارشناسان رسمی دادگستری به دلیل اینکه شغل آن‌ها دارای حساسیت خاص می‌باشد. کارشناسی از جمله مهم‌ترین دلایل اثبات است که در غالب پرونده‌ها مورد استناد قرار می‌گیرد و کم‌تر پرونده‌ای می‌توان یافت که در آن موضوعات تخصصی که نیاز به بررسی فنی توسط کارشناس دارد مطرح نباشد. از این‌رو ارجاع امور به کارشناس و صدور قرار کارشناسی به اقدامی متداول در رسیدگی به دعاوی تبدیل شده است. بسیاری از آرای محاکم نیز مبتنی بر نظر کارشناس و مستند به آن است. اهمیت ویژه کارشناسان رسمی دادگستری در رسیدگی به دعاوی، طلب می‌کند که احکام و آثار تخلفات آن‌ها مورد توجه قرار گیرد و با تبیین هرچه بیشتر تخلفات کارشناسان و تعیین دقیق تنبیهات مقرر از برخی اشتباهات قضایی در این رابطه جلوگیری شود. کارشناسان نقش حائز اهمیت در دعاوی مطروحه در محاکم قضایی به‌خصوص در صدور آرای صادره محاکم بدوی و تجدید نظر دارند به همین جهت با لحاظ تخصص‌های فنی خود در مساعدت و یاری رساندن به قضات جایگاه خاصی دارند در این راستا هر کارشناسی ممکن است در انجام وظایف کارشناسی خود عمداً یا سهواً دچار تخلفاتی شود که با توجه به قانون مسئولیت مدنی تخلف آن‌ها قابل پیگیری می‌باشد. لذا می‌طلبد که در چارچوب رساله و طرح تحقیقاتی به‌طور اختصاصی نسبت به تبیین بررسی مبنا و حدود مسئولیت مدنی کارشناسان رسمی دادگستری و آثار و احکام آن‌ها پرداخته شود. در خصوص کارشناسان

کارشناسی و ایداع دستمزد دادگاه به کارشناس اخطار می‌کند که ظرف مهلت تعیین‌شده در قرار کارشناسی، نظر خود را تقدیم نماید» (خرازی، ۱۳۸۸، ۱۱۲).

روشن است که در صورت اخذ توضیح یا تکمیل تحقیقات، کارشناس مکلف است در وقت مقرر در جلسه دادگاه حاضر شود و چنانچه بدون بدون عذر موجه در جلسه حاضر نشود متخلف است. اما اینکه، در خصوص اینکه عذر موجه دقیقاً چه مصادیقی را شامل می‌شود، قانون ساکت است. البته قانون‌گذار جهات عذر موجه را به صورت پراکنده‌ای برای اشخاص دیگر بیان داشته است. ماده ۶۲ آئین‌نامه اجرایی قانون کانون کارشناسان رسمی دادگستری مصوب ۷/۲/۱۳۸۲ هیئت وزیران نیز در مقام بیان عذر موجه می‌گوید: «عذر موجه برای کارشناس علاوه بر مقررات مندرج در ماده ۴۱ قانون آئین دادرسی مدنی شامل دعوت دادگاه‌ها و مراجع قانونی دیگر جهت قرار کارشناسی یا ادای توضیحات نزد مراجع مذکور نیز می‌باشد». در خصوص این بیماری یا پیری کارشناس عذر موجه محسوب می‌شود یا خیر، اداره حقوقی دادگستری طی نظریه مشاورتی شماره ۷/۸۲۹۷ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۱۱ اعلام داشته: «در قانون آئین دادرسی عمومی و انقلاب صرفاً به موارد معذور بودن کارشناس تصریح شده (ماده ۲۶۱) و چون معذوریت شامل جهات رد نیز می‌شود. لذا اعم از آن است و مصادیق آن هم بسیار، النهایه معاذیری که از جهات رد نباشد، باید به نحوی باشد که به نظر دادگاه موجه تشخیص شود مثل بیماری و یا پیری کارشناس که از آن جهت قادر به رفتن محل و معاینه

اجراها منجر به اصلاح رفتار حرفه‌ای کارشناس می‌شود. در حقوق انگلیس نیز قصور و سهل‌انگاری کارشناس تخلف انتظامی محسوب شده و برای کارشناس محدودیت‌ها و مجازات‌های اداری به همراه می‌آورد.

۵. بحث

در این قسمت ابتدا، تخلفات انتظامی کارشناسان رسمی دادگستری و سپس مسئولیت مدنی ناشی از این تخلفات آن‌ها در حقوق ایران و انگلیس بررسی می‌شود.

۵-۱. تخلفات انتظامی کارشناسان رسمی دادگستری در ایران و انگلیس

در این قسمت تخلفات انتظامی کارشناسان را در حقوق ایران و انگلیس مورد بررسی قرار می‌گیرد:

۵-۱-۱. عدم حضور در مراجع صالحه در وقت مقرر بدون عذر موجه

بررسی قوانین و مقررات مربوط به کارشناسی حاکی است که قانون‌گذار صرفاً در یک مورد حضور کارشناس را در دادگاه پیش‌بینی نموده است. ماده ۲۶۳ ق.آ.د.م مصوب ۱۳۷۹ در این خصوص مقرر می‌دارد: «در صورت لزوم تکمیل تحقیقات یا اخذ توضیح از کارشناس، دادگاه موارد تکمیل و توضیح را در صورت مجلس منعقد و به کارشناس اعلام و کارشناس را برای ادای توضیحات دعوت می‌نماید» از این ماده به خوبی فهمیده می‌شود که جز در موارد توضیح از کارشناس و تکمیل تحقیقات لزومی به حضور کارشناس در دادگاه نیست. صدر ماده ۲۶۰ همان قانون که بیان می‌دارد: «پس از صدور قرار

و اظهار نظر نباشد» (حاتمی و همکاران، ۱۳۹۷، ۵۴۳).

بنابراین در صورتی که دادگاه و هیئت منصفه حضور کارشناس را برای ارائه توضیحات لازم بدانند و کارشناس مزبور باید در جلسه تعیین شده حضور پیدا کند و شواهد و ادله خود را ارائه نماید در صورت امتناع از این امر تخلف انتظامی محسوب می‌شود. زیرا باعث اطاله دادرسی شده و هیئت منصفه را در خصوص تصمیم‌گیری معطل می‌نماید و نمی‌توانند تصمیم قطعی بگیرند (جکسون، ۲۰۰۵، ۱۱۲۱).

عدم حضور بدون عذر موجه می‌تواند قرینه‌ای برای کذب و یا صدق نسبت وارد تلقی گردد. عذر موجه برای کارشناس علاوه بر مقررات مندرج در ماده ۶۹ مکرر آیین دادرسی مدنی شامل دعوت دادگاه‌ها، دادرسی‌ها بازپرسی‌ها و مراجع قانونی دیگر جهت اجرای قرار کارشناسی و یا ادای توضیحات در نزد مراجع مذکور است.

۵-۱-۲. مسامحه و سهل‌انگاری مؤثر یا غیر مؤثر در اظهار نظر

مسامحه و سهل‌انگاری در اظهار نظر گرچه تعریف قانونی ندارد ولی با توجه به اینکه اظهار نظر کارشناس باید مستدل و صریح باشد (ماده ۱۹ قانون مذکور) می‌توان بی‌توجهی و بی‌دقتی کارشناس در اظهار نظر که موجبات سهو و اشتباه در اظهار نظر را فراهم سازد تعبیر کرد (غلامی توانی، ۱۳۹۵، ۶۷). ناگفته نماند چنین اظهار نظری خواه مؤثر در تصمیم‌گیری مقام ارجاع‌کننده باشد خواه نباشد تاثیری در نفس تخلف ندارد (جانی‌پور و همکاران، ۱۴۰۲، ۱۳۲).

در حقوق انگلیس نیز وظیفه شاهد کارشناس این است که با تجزیه و تحلیل فنی وقایع و استنباط خود از اسناد واقعی همچون خط ترمز، دادگاه را برای رسیدن به یک تصمیم قطعی کمک کند. به همین دلیل کارشناس نه‌تنها اجازه دارند که در خصوص موضوع ارجاعی نظرات و عقایدشان را ابراز کنند بلکه این انتظاری است که از آن‌ها می‌رود. کارشناس برای اینکه بتواند دادرسی را نسبت به نظر خود متقاعد سازد و به طور شایسته دادگاه را یاری سازد باید تا جایی که لازم است جزئیات نظر خود را مطرح سازد گواهان عادی و متخصص در حدود وظیفه خود اقدام می‌کنند و این وظیفه دادگاه (دادرسی یا هیئت منصفه) است که بر اساس اسناد ارائه‌شده در مورد علت حادثه تصمیم‌گیری کند (فیلیپ اس جیمز، ۱۳۷۲، ۳۳۸).

در واقع کارشناسان باید بی‌طرف، و اخلاق‌مدار باشند و از روی سهل‌انگاری و در پرونده‌ها شهادت دروغ ندهند و منجر به انحراف مسیر دادگاه شوند گزارش باید طبق دستورالعمل به دادگاه ارسال شود و باید حاوی بیانیه حقیقت باشد (مورفی، ۱۹۸۸، ۲۸۸).

بنابراین هر نوع سهل‌انگاری و تسامحی در ارائه اظهارات و ادله برای کارشناس تخلف انتظامی محسوب می‌شود. زیرا علت ارجاع یک امر به کارشناس به دلیل تخصصی بودن آن است بنابراین این افراد باید دقت نظر بالایی داشته باشند و جزئیات را بدون سهل‌انگاری مورد بررسی قرار دهند (رابرت، ۱۹۹۸، ۱۷۰). هرگاه کارشناس رسمی بر اثر مسامحه یا سهل‌انگاری اعلام نظری برخلاف واقع نموده که در رأی دادگاه یا قرار دادسرا یا بازپرسی یا تصمیمات مراجع قانونی دیگر مؤثر واقع

در صورتی که کارشناسان از تسلیم مدارک به هیئت منصفه و دادگاه امتناع کنند و یا مدارک را در اختیار افرادی قرار دهند که صلاحیت لازم را ندارند تخلف انتظامی محسوب می‌شود (گلدستین، ۲۰۰۷، ۴۳) و مرتکب به محرومیت از اشتغال به امر کارشناسی از سه ماه تا یک سال محکوم می‌شود.

۵-۱-۴. سوء رفتار و اعمال خلاف شئون شغلی

با توجه به کلی بودن مورد فوق و عدم تصریح و تشریح جزئیات آن در آئین‌نامه‌ها و بخش‌نامه‌های مربوط با مراجعه به عرف خاص کارشناسان رسمی دادگستری می‌توان سوء رفتار و اعمال خلاف شئون را تشخیص داد. بالاخص این که امروزه هر یک از نهادهای اداری و قضایی با درج منشور اخلاقی شغل مربوطه یک سری اصول و رؤس اخلاقی را برای شاغلان مربوطه ترسیم می‌کنند. بدین ترتیب سوء رفتار و اعمال خلاف شئون کارشناس رسمی به دو دسته قابل تقسیم است: نخست اعمالی که در رفتارهای متعارف افراد با یکدیگر، زشت و قبیح خوانده می‌شود. برای مثال می‌توان به عدم رعایت احترام با اصحاب دعوا یا تجسس بیش از حد لزوم امر کارشناس در احوالات شخصی و خانوادگی مراجعین و... اشاره کرد و مورد دوم رفتاری است که از لحاظ حرفه‌ای در عرف کارشناسان خلاف شئون تلقی می‌شود (جانی پور و همکاران، ۱۴۰۲، ۱۴۱).

می‌توان مصادیق رفتار شئون کارشناس را در این عبارت جست‌وجو کرد: رعایت وقار و ابهت در رفتار و گفتار، احتراز از شوخی و هزالی و حرکات سبک و ناشایسته متصف به اخلاق پسندیده، مراقبت و

شده باشد. شامل مجازات انتظامی درجه ۳ مندرج در ماده ۸ آئین‌نامه رسیدگی به تخلفات کارشناسان رسمی (مصوب خرداد سال ۱۳۶۰ شورای عالی قضایی و اصلاحیه بعدی مصوب سال ۱۳۶۳ شورای عالی قضایی) خواهد بود.

مجازات انتظامی درجه ۳ مندرج در ماده ۸ آئین‌نامه مذکور به قرار زیر است: (۱) توبیخ با درج در پرونده؛ (۲) محرومیت از اشتغال به امر کارشناسی از سه ماه تا یک سال؛ (۳) محرومیت از اشتغال به امر کارشناسی از یک سال تا سه سال؛ (۴) محرومیت دائم از شغل کارشناسی.

۵-۱-۳. تسلیم اسناد و مدارک به اشخاص غیر صالح یا امتناع از تسلیم آن به افراد صالح

بدیهی است که انجام امور کارشناسی مستلزم بررسی اسناد و مدارک طرفین می‌باشد از این جهت اصحاب دعوا مدارک و اسناد مورد ادعا را در اختیار کارشناس قرار می‌دهند تا پس از انجام کارشناسی آن را مسترد نماید. اگر کارشناس اسناد و مدارک را به اشخاصی که قانوناً حق دریافت آن را ندارند تسلیم کند و یا از تسلیم مدارک به اشخاصی که حق دریافت آن را دارند خودداری و امتناع کند متخلف محسوب و قابل تعقیب انتظامی است. به عقیده برخی از نویسندگان حقوقی منظور از اسناد و مدارک در این بند اصول اسناد و مدارک می‌باشد و شامل کپی نمی‌شود. زیرا کارشناس می‌تواند کپی اسناد و مدارک را که مستند نظریه‌اش باشد نزد خود نگه داشته و آن را به انضمام نظریه بایگانی نماید (باختر، ۱۳۸۹، ۷۳)؛ اما به نظر نگارندگان اطلاق بند فوق اعم از اصول اسناد یا مدارک و کپی آن‌ها است. در حقوق انگلیس نیز

همکاری هرچه مناسب‌تر این دو نهاد کارشناسی رسمی به‌موجب این دستورالعمل تأکید مؤکد می‌گردد رعایت دقیق تعرفه دستمزد کارشناسان رسمی دادگستری ابلاغی از سوی ریاست محترم قوه قضائیه به شماره ۹۰۰۰/۲۲۸۰۰۹/۱۰۰ مورخ ۱۳۹۸/۱۲/۲۵ به‌ویژه در ماده ۲ و تبصره‌های ذیل آن الزامی است. هم‌چنین برابر ماده ۵۷ تصریح شده است: کلیه ضوابط و مقررات مندرج در این تعرفه از سوی کارشناسان رسمی عضو مرکز یا کانون‌ها و دستگاه‌ها اعم از وزارت‌خانه‌ها، مؤسسات دولتی، نهادهای عمومی غیر دولتی، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و سایر شرکت‌های دولتی که شمول قانون بر آن‌ها مستلزم ذکر نام می‌باشد لازم و الرعایه است (جانی پور و همکاران، ۱۴۰۲، ۱۴۲).

در حقوق انگلیس وظیفه اساسی یک شاهد کارشناس، در ارتباط وی با دادگاه می‌باشد و عبارت از راستگو بودن در مورد حقیقت، دقیق در استدلالات فنی، راستگو در اظهار نظر و جامع در پوشش تمام موضوعات مرتبط با پرونده است. این شرایط در گزارشات کتبی و در سند شفاهی صادق بوده و تفاوتی نمی‌کند که شاهد سوگند یاد کرده باشد یا نه. هم‌چنین با پذیرش دستورالعمل‌ها، کارشناس در قابل موکل متعهد شده که دقت لازم را در تحقیق و بررسی‌های خود به عمل آورده و دلایل و اسناد به‌طور کامل متقن باشند. این امر مستلزم آن است که کارشناس مسئولیت‌هایی را بر عهده گرفته که قابلیت انجام آن‌ها را داشته باشد و تنها آن دسته از نظرات را ارائه کند که صلاحیت آن را دارا است. البته برای انجام شایسته این وظایف مهم (ضروری) است که کارشناس خود را نسبت به عقاید روز و پیشرفت‌ها

آراستگی ظاهر و مرتب بودن لباس علی‌الخصوص نزد مراجع قضایی و رسمی و مجامع عمومی (صنفي) در خور یک کارشناس رسمی است (غلامی توانی، ۱۳۹۵، ۹۴). باید دانست که جامعه از رفتار و کردار کارشناسان الگو برداری می‌کند. به جهت این اهمیت است که مقنن سوء رفتار و اعمال خلاف شئون شغلی را تخلف معرفی کرده است (باختر، ۱۳۸۹، ۹۰).

از مصادیق تعریف شده رفتار خلاف شئون شغلی می‌توان به تبصره ۲ ماده ۶۹ آ.ا.ق.ک.ک.ر.د اشاره کرد. این تبصره می‌گوید: «کارشناسان متخلف از مفاد این ماده در حکم مرتکبان خلاف شئون شغلی مصرح در بند ۵ ماده ۲۶ قانون بوده و تحت تعقیب قانونی قرار خواهند گرفت».

حسب بررسی‌های صورت‌گرفته در خصوص تخلفات انتظامی کارشناسان در سال ۱۳۹۹ دستورالعمل اجرایی تعرفه قانونی دستمزد کارشناسان رسمی دادگستری تدوین گردید. زیرا با توجه به بروز و گسترش پدیده‌ای مغایر با قوانین و آیین‌نامه‌های موجود در رعایت حق الزحمه کارشناسی رسمی دادگستری من جمله قانون کارشناسان رسمی دادگستری تعرفه حق الزحمه کارشناسی مصوب و ابلاغی ریاست محترم قوه قضائیه و غیره در ادارات و سازمان‌های مخاطب امر کارشناسی می‌باشیم که این امر علاوه بر ایجاد تالی فاسد، رقابت منفی و دلسردی همکاران خدوم کارشناس منجر به عدم احصای کامل حقوق دولتی از قبیل مالیات و سهم ۰/۵ مرکز یا کانون می‌گردد. در راستای تنسيق امور کارشناسان رسمی دادگستری در کشور به‌منظور ایجاد وحدت رویه مراکز استانی و با امعان نظر به لزوم هم‌افزایی و

در حوزه مرتبط با دانش خود مطلع نگه دارد(وانگ، ۲۰۰۴، ۲۱۳).

این بند دانست. مطالعه رأی زیر مفید می‌باشد(جانی‌پور و همکاران، ۱۴۰۲، ۱۶۵).

بر مبنای ماده ۲۶ قانون کارشناسان رسمی دادگستری مصوب سال ۱۳۸۱، به ترتیب تخلفات و مجازاتهای انتظامی مربوط به کارشناسان رسمی دادگستری احصاء شده است. بدین ترتیب روشن است که صداقت و درستی لازمه و صفت بنیادی هر شخصی است که می‌خواهد به‌عنوان عضوی از حرفه حقوقی فعالیت کند. اگر صداقت در کار نباشد مفید بودن کارشناس برای دادگاه و حیثیت ذاتی این حرفه از بین می‌رود. رفتار خلاف شئون کارشناس چه در زندگی خصوصی چه در انجام وظایف کارشناسی صداقت حرفه کارشناسی را مخدوش می‌سازد.

در خصوص اعتراض آقای ... کارشناس رسمی دادگستری استان فارس نسبت به دادنامه شماره ۹۱/۵۱ مورخ ۱۳۹۱/۹/۲۹ صادره از سوی دادگاه محترم بدوی انتظامی قانون کارشناسان رسمی دادگستری استان فارس که به‌موجب آن قرار منع تعقیب صادره در مورد کارشناس مذکور از سوی دادگاه محترم بدوی قانون فارس نقض و کارشناس مربوطه به محرومیت یک ساله از اشتغال به امر کارشناسی بابت تخلف نقض قوانین و مقررات در اظهار نظر کارشناسی محکوم شده است.

۵-۱-۵. نقض قوانین و مقررات در اظهار نظر کارشناسی

بدون تردید نقض قوانین و مقررات یک عنوان کلی است که مصادیق آن متعدد است تعدد آن به نحوی است که سایر تخلفات مندرج در بند الف ماده ۲۶ قانون کارشناسان رسمی دادگستری را در بر می‌گیرد. با این توصیف و با عنایت به اینکه قانون‌گذار حکیم است بر فرامین خود مسلط و هر فرمان شایسته وضع خاص مربوط به خود را داراست، باید قائل به تفصیل شد و مصادیق تخلف «نقض قوانین و مقررات» را به مواردی حمل کرد که در سایر تخلفات مندرج در بند الف ماده ۲۶ ذکری به میان نیامده است. به نظر می‌رسد عدم رعایت مواردی را که تحت عنوان وظایف قانونی کارشناسان رسمی از قوانین مختلف ماهوی و شکلی استخراج شد، بتوان مشمول

با توجه به لایحه مفصل کارشناس مذکور کماکان معتقد است که وقتی وسایل و مستندات کافی در اختیارش نبوده و اظهارات نیز متناقض بوده است و ایشان به نتیجه قطعی نرسیده‌اند، می‌توانسته‌اند در گزارش و نظریه خود اعلام نماید که تشخیص علت تصادف و اظهار نظر قطعی بر ایشان مقدور نیست در حالی که این استدلال با توجه به این که نام‌برده اظهارات خود را در قالب نظریه کارشناسی به مرجع قضایی ارائه کرده است و وقتی قاضی(دادیار) مربوطه از نام‌برده می‌خواهد که نظریه قطعی ارائه دهد از آن به دلایل فوق‌الذکر امتناع ورزد. درحالی که کارشناس مربوط که حق‌الزحمه کارشناسی و هزینه ... دریافت کرده است. باید نظریه خود را به‌گونه‌ای به مرجع قضایی تسلیم نماید که مورد قبول مرجع قضایی واقع و تکلیف قانونی کارشناس انجام شده باشد و صرف اعلام نهایی کارشناسی به اینکه چون در اظهارات مصدوم تناقض وجود دارد به‌خاطر عدم بیان حقیقت از سوی مصدوم، کارشناس نمی‌تواند علت تصادف را

کتبی اعلام و از مبادرت به کارشناسی امتناع نمایند، در غیر این صورت متخلف محسوب و به مجازات انتظامی موضوع این قانون محکوم می‌شوند» باید ضمن عدم مبادرت به انجام کارشناسی مراتب را به مقام ارجاع کننده اعلام دارد (بازگیر، ۱۳۸۶، ۵۶).

در حقوق انگلیس شاهدان کارشناس در قبال دادگاه، وظیفه دارند که در اقامه‌ی شهادت مستقل و بی‌طرف عمل کنند. دادرسی زمانی که می‌داند و یا ظن آن می‌رود که کارشناسی که شهادت را اقامه کرده منفعت اقتصادی در نتیجه‌ی نهایی دادخواهی داشته باشد، در صورت صلاحدید شهادت وی را تماماً رد کند و این به دلیل آن است که یک کارشناس نباید هرگز بر اساس سیستم «دستمزد در برابر پیروزی» مشغول به کار شود. از آن مهم‌تر ارتباطات شخصی، شغلی و یا مالی کارشناس با طرفین دعوا و یا تعلق او به حوزه‌ی تجارتی که با آن‌ها در رقابت است وی را از فعالیت به‌عنوان شاهد کارشناس در هر دادرسی که آن اشخاص در آن درگیر هستند باز می‌دارد (استولز، ۲۰۰۷، ۸۷). شاهدان کارشناس باید حتماً متوجه خطر حضور در پرونده‌هایی که موکلین سابقشان در آن درگیرند؛ باشند. مبدا که این اتهام را مطرح سازد که کارشناس اطلاعات به‌دست آمده از موکل سابق در پرونده‌های گذشته را به ضرر این موکل استفاده می‌کند. زمانی که این تعارضات منافع به وجود آید و یا احتمال آن رود، کارشناس مورد نظر باید رضایت آگاهانه‌ی موکل قدیمی و جدید را قبل از توافق با موکل جدید برای همکاری، به‌دست آورد.

تشخیص و اظهار نظر قطعی نماید در واقع انجام تکلیف قانونی کارشناس نیست کما اینکه مثلاً قاضی دادگاه نیز نمی‌تواند به جهت اینکه در پرونده دلایل محکم و مستند وجود ندارد، از اصدار رأی خودداری نموده و اعلام نماید اظهار نظر قطعی برایش مقدور نیست (حاتمی و همکاران، ۱۳۹۷، ۵۴۴).

در حقوق انگلیس نیز شواهد واقعی که کارشناس ملزم به ارائه آن به دادگاه است باید بر اساس قوانین باشد دادگاه‌های انگلیس هرگز به شواهد و موضوعاتی که ظاهراً قانون در آن رعایت نشده توجه ننموده و آن‌ها را دارای اعتبار نمی‌داند (جیمز، ۱۹۹۶، ۸۹).

نقض قوانین و مقررات، انجام کارشناسی با وجود موارد رد قانونی، کارشناسی خارج از حوزه صلاحیت، کارشناسی خلاف واقع، کارشناسی با پروانه منقضی - شده، افشای اسناد و مدارک محرمانه، اخذ وجه غیر متعارف و انجام کارشناسی در زمان تعلیق نیز تخلف انتظامی محسوب می‌شود.

۵-۱-۶. انجام کارشناسی و اظهار نظر با وجود جهات رد قانونی

در ماده ۱۸ قانون کارشناسان رسمی دادگستری مصوب ۱۳۸۱ در خصوص جهات رد با عبارت «جهات رد کارشناس رسمی همان جهات رد دادرسی مندرج در قانون آئین دادرسی مدنی می‌باشد» به قانون آئین دادرسی مدنی احاله داده است. این موارد که در فصل نخست بررسی شد دیگر لازم به ذکر نیست و باید ادعان داشت که کارشناس در مواجهه با جهات مذکور و حسب تکلیف مقرر در صدر ماده ۱۸ قانون کارشناسان «کارشناسان رسمی مکلفاند در امور ارجاعی در صورت وجود جهات رد، موضوع را به‌طور

۵-۱-۷. انجام کارشناسی و اظهار نظر در امور خارج از صلاحیت

در ماده ۳۸ قانون کانون کارشناسان رسمی دادگستری آمده است: «صدور پروانه برای کارشناسان رسمی فقط برای یک رشته کارشناسی مجاز است». بنابراین استنباط می‌شود که صلاحیت وی در همان رشته احراز شده و مجاز به فعالیت کارشناسی در این رشته خواهد بود. بنابراین کارشناس رسمی نمی‌تواند در خارج از صلاحیت اعطایی اظهار نظر نماید. البته به عقیده برخی از نویسندگان حقوقی در صورتی که کارشناس به مقام ارجاع کننده تذکر دهد که در امور ارجاعی صلاحیت ندارد و این مقام مصر بر انجام کارشناسی باشد در این صورت تخلفی متوجه کارشناس نیست (دشتی، ۱۳۸۴، ۸۸). این عقیده به نظر می‌رسد صحیح نباشد. زیرا از یک سو اصل در مسئولیت مباشر امری پذیرفته شده است و در این مورد سلب اختیار و اراده از کارشناس متصور نیست که بتوان مقام ارجاع کننده را مسئول دانست. در ثانی چون امر مقام ارجاع کننده غیر قانونی است و با ماده ۳۸ در تعارض است.

در حقوق انگلستان نیز دادگاه تجدید نظر راهکارهایی را برای شرایط مشابه در آینده مورد توجه قرار داد: کارشناس نباید هیچ «تعارض منافی» را که ممکن است اعتبار شهادت کارشناس را به عنوان مبنای رأی دادگاه زیر سؤال ببرد، پوشیده بگذارد. تعارض منافع از هر نوعی می‌تواند باشد، منافع اقتصادی، ارتباطات شخصی و یا یک تعهد مثل عضویت و یا صاحب منصب بودن در دیگر شخصیت‌های حقوقی، اما نهایتاً این سؤال که چه تعارضاتی در این توضیح می‌گنجد،

سؤالی است که دادگاه باید با در نظر گرفتن تمام جوانب پرونده به آن پاسخ دهد. بدون نیاز به تجویز بیش از حد و یا محدود ساختن ملاحظات کمیته آئین دادرسی مدنی، توجه باید معطوف به الزام کارشناس بر ارائه توضیحی به شرح ذیل در پایان کارشناسی خود شود (کرستن و همکاران، ۲۰۰۴، ۸۷).

الف) که هیچ‌گونه تعارض منافی جز آنچه در گزارش آمده، نداشته باشد. ب) که وی تعارض منافع افشاشده را مؤثر در صلاحیت خود به عنوان شاهد کارشناس و ارائه شهادت در هر مسئله‌ای نمی‌داند. ج) که او هر گونه تغییر در شرایط خود را که مؤثر در جواب به مفاد بندهای «الف» و «ب» در فاصله بین گزارش و دادرسی باشد، با طرفی که او را استخدام کرده در میان خواهد گذاشت. همان‌طور که قابل ملاحظه است بیانیه‌ای از این قرار، باید لزوم مطلع ساختن دیگر اطراف دعوا و دادگاه را از هر گونه تعارض منافع احتمالی، برای کارشناس و طرف دعوا یادآور سازد (هانس، ۲۰۰۲، ۶۵). با این حال به نظر می‌رسد که در گفته دادگاه تجدید نظر نوعی عدم انسجام وجود دارد. این عدم انسجام در خصوص مکلف نکردن طرف دعوا به مطلع ساختن دادگاه و یا طرف مخالف از یک تعارض منافع «به وضوح غیر مرتبط» می‌باشد. چراکه بیانیه ارائه شده کارشناسان چنین شرطی را لازم نمی‌داند. کمیته آئین دادرسی مدنی در تصویب این بیانیه نحوه نگارش آن را اصلاح خواهد کرد.

۵-۱-۸. انجام کارشناسی و اظهار نظر بر خلاف

واقع و تبانی

افت سیستماتیک وجود داشته باشد (فریر، ۲۰۲۰، ۱۹۰).

دادگاه‌ها از علم و تخصص یک کارشناس انتظار یقین دارند، زیرا خودشان تخصص لازم برای تشخیص شواهد را ندارند در صورتی که کارشناس بخواهد به صورت عمدی یا سهوی اظهاراتی در خصوص یک پرونده داشته باشد و دادگاه را به اشتباه بیندازد. این اشتباه می‌تواند تبعات منفی به همراه داشته باشد و منجر به تبرئه کاذب یا نادرست چند متهم مجرم یا محکومیت نادرست یک نفر که بی‌گناه است شود. بنابراین تخلفات و سوء رفتارهای کارشناسان در برخی از پرونده‌های اخیر آنقدر باعث انحراف دادگاه‌ها شده است که نتیجه‌گیری‌های اشتباهی گرفته‌اند (جانستون، ۲۰۱۷، ۵۶).

رفتار نادرست کارشناس بخش اصلی آنچه را که برای یک قوه قضائیه کارآمد ضروری است، از بین می‌برد: اعتماد شهروندانی که معتقدند قضاتشان منصف و بی‌طرف هستند و قوه قضائیه بدون اعتماد و اطمینان مردم نمی‌تواند وجود داشته باشد. بنابراین، قضات باید نسبت به استانداردهای قانونی و اخلاقی پاسخگو باشند. در پاسخگو دانستن آن‌ها برای رفتارشان، بررسی رفتار قضایی باید بدون تجاوز به استقلال تصمیم‌گیری قضایی انجام شود. این وظیفه می‌تواند دلهره‌آور باشد (ادموند و رابرت، ۲۰۱۱، ۷۸). اگر یک کارشناس، عمداً با تبانی با ذی‌نفع و یا متقاضی کارشناسی، قیمت را بیش از حد واقع یا خیلی کمتر از حد واقعی گزارش کند، گزارش خلاف واقع محسوب می‌شود.

در بازخوانی سوگند کارشناسی ملاحظه می‌شود که کارشناس، خداوند متعال را حاضر و ناظر دانسته تا بر خلاف واقع چیزی نگوید و ننویسد. اظهار نظر خلاف واقع اظهاری است برخلاف حقیقت و واقعیت خارجی که به‌طور متقلبانه تهیه و تنظیم و به مقام ارجاع‌کننده ارائه می‌شود. تبانی در واقع سازشی است که کارشناس با یکی از طرفین در جهت تهیه گزارش خلاف واقع می‌گذارد. اظهار نظر بر خلاف واقع قطع نظر از این که تخلف انتظامی محسوب می‌شود به- موجب ماده ۳۷ قانون کانون کارشناسان رسمی دادگستری جرم‌انگاری شده است (بادینی و همکاران، ۱۴۰۱، ۸۷).

در حقوق انگلیس کارشناس در اظهار نظر خود باید به جزئیات پرونده اشاره کند و مدارک واقعی به‌دست آمده توسط شاهدان که تفسیر و ارائه آن‌ها نیاز به تخصص دارد و همچنین تفسیر موضوعات و مفاهیم فنی را با دقت بیان نموده و شهادت سماعی (دلیل افواهی) یک متخصص. برای مثال، اتفاق نظر پزشکی در مورد دلیل یک عارضه و یا شرایط خاص را در نظر داشته باشد اعلام نظر با توجه به واقعیات مسلم اقامه شده در پرونده نیز امر مهمی است. تصمیمات اخیر در حوزه قضایی انگلیس که در دادگاه تجدیدنظر به دلیل شواهد گمراه‌کننده نظر کارشناسی در مرحله اول لغو شده است، توجه عمومی را به خود جلب کرده و خطر بدنام کردن قانون را به دنبال دارد. این‌ها اشتباهات فاحش ناشی از شواهد پزشکی، شهود غیرقابل اعتماد یا عدم اطمینان علمی بود که در آن دادگاه‌ها اشتباه کرده‌اند. با این حال، در جایی که نظر علمی کارشناس تأثیر مهمی بر موضوعات یک پرونده و در توانایی قاضی برای قضاوت صحیح، نباید هیچ

۵-۱-۹. انجام کارشناسی و اظهار نظر با پروانه منقضی

در تبصره ۳ ماده ۲۶ این قانون مقرر داشته: «هیئت مدیره هر کانون مکلف است از تمدید پروانه کارشناسی رسمی کسانی که سه بار ظرف سه سال به مجازات‌های انتظامی محکوم می‌شوند خودداری کند (ملایی، ۱۳۹۰، ۴۵)» و در ماده ۲۷ نیز آمده: «هیئت مدیره هر کانون در صورت احراز زوال وثاقت و ... به‌طور موقت از تمدید پروانه خودداری می‌کند». در ماده ۳۰ نیز آمده است: «هزینه‌های مربوط به هر کانون از محل‌های زیر تأمین می‌گردد: الف) حق عضویت و حق صدور یا تمدید پروانه کارشناسی رسمی هر دو سال یک بار قابل تجدید است». از جمع این عبارات به‌خوبی فهمیده می‌شود که اعتبار پروانه کارشناسی محدود است. بنابراین اظهار نظر با پروانه‌ای که مدت اعتبار آن منقضی شده است تخلف محسوب شده و قابل تعقیب انتظامی است (دوستدار، ۱۳۹۰، ۷۸).

این پرسش قابل طرح است که آیا تخلف موضوع این بند تأثیری در نظریه کارشناسی دارد یا خیر؟ به نظر برخی از نویسندگان حقوقی پاسخ این پرسش منفی است زیرا انجام کارشناسی و اظهار نظر با پروانه‌ای که اعتبار آن منقضی شده است، با توجه به نص قانونی صرفاً یک نوع تخلف انتظامی است. بنابراین تأثیری در نفس نظریه کارشناسی نداشته و حسب مستفاد از ماده ۲۶۵ ق.آ.د. م مصوب ۱۳۷۹ چنانچه این نظریه با اوضاع و احوال محقق و معلوم مورد کارشناسی مطابقت داشته باشد، قابلیت استناد دارد (غلامی توانی، ۱۳۹۵، ۷۸).

بنابراین برخلاف نظر فوق عدم تمدید پروانه کارشناسی از سوی دادگاه انتظامی کارشناسان رسمی دادگستری به منزله سلب صلاحیت کارشناس از کارشناسی است. یعنی اگر پروانه تمدید نشود کارشناس مورد نظر دیگر صلاحیت امر کارشناسی را ندارد. در این صورت چطور می‌توان قائل به صحت نظریه کارشناسی وی شد. آیا اگر یکی از قضات از منصب قضا عزل شود می‌توان ادعا داشت که فرضاً اگر بعد از این عزل، حکمی صادر کند این حکم نافذ است؟ مسلماً پاسخ منفی است (پورجانی و همکاران، ۱۴۰۲، ۶۷).

در حقوق انگلیس در جریان مذاکرات مربوط به اصطلاح نظام عدالت، مقوله جدیدی در مورد قابلیت استماع نظر کارشناس که همانا «اخذ تأییدیه» می‌باشد. مورد توجه قرار گرفت. احتمال این بود که هیچ شهادت کارشناسی در پرونده‌های کیفری (حداقل در حیطة تخصصی خاص) مجاز نمی‌باشد؛ مگر اینکه کارشناس تأییدیه اخذ کرده و پروانه کارشناسی داشته و همچنین اسمش در دفتر ثبتی که به‌طور مرکزی حفظ می‌شود آمده باشد. در صورتی که کارشناسی پروانه‌اش منقضی گشته باشد و بدون اخذ تأییدیه بخواهد کارشناسی نماید برای او تخلف انتظامی محسوب می‌گردد (کلمن، ۲۰۱۹، ۸۷).

۵-۲. آثار تخلفات انتظامی برای کارشناسان در حقوق ایران

در این قسمت به بررسی آثار تخلفات انتظامی برای کارشناسان در حقوق ایران پرداخته می‌شود.

۵-۲-۱. تنبیهات اداری کارشناسان رسمی دادگستری

ب ماده ۲۶ قانون پیش‌بینی کرده است. روشن است که این مجازات خفیف‌تر از سایر مجازات‌های انتظامی است. درج در پرونده کارشناس از این روست تا کارشناس متوجه باشد که مطابق تبصره ۳ همان ماده هیئت مدیره مکلف است از تمدید پروانه کارشناسی رسمی کسانی که سه بار ظرف سه سال به مجازات‌های انتظامی محکوم می‌شوند، خوداری کند (باختر، ۱۳۸۹، ۹۰).

۵-۲-۴. محدود کردن اختیارات فنی کارشناس رسمی برای مدت یکسال

محدود کردن اختیارات فنی کارشناس رسمی برای مدت یکسال از جمله مجازات‌های انتظامی مقرر در بند ۲ از شق ب ماده ۲۶ می‌باشد. منظور از اختیارات فنی همان صلاحیت کارشناس است. برای مثال کارشناس امور ثبتی دارای صلاحیت کارشناسی تشخیص حدود ثبتی و افراز و تفکیک می‌باشد، محدود کردن اختیارات فنی کارشناس امور ثبتی به زائل کردن یکی از صلاحیت‌های یادشده به مدت یکسال باشد (دشتی، ۱۳۸۴، ۸۹).

۵-۲-۵. محدود کردن اختیارات فنی کارشناس رسمی برای مدت سه سال

این مجازات همانند مجازات انتظامی بند ۲ می‌باشد با این تفاوت که در مجازات اخیر اختیارات فنی کارشناس برای مدت یکسال محدود می‌شود؛ ولی در مجازات انتظامی این بند تحدید اختیارات برای مدت سه سال است. مع الوصف مجازات این بند شدیدتر از مجازات انتظامی بند ۲ است (الهام و همکاران، ۱۳۸۲، ۴۳).

در بررسی و گونه‌شناسی اداری کارشناسان رسمی با دو نوع تنبیه مواجه می‌شویم یک نوع با ایراد محدودیت بر کارشناس سعی در اصلاح رفتار او دارد در این نوع نیز درجه‌بندی وجود دارد و از خفیف به شدید رو به افزایش است. نوع دوم تنبیهات اداری مرتبط با تنبیهات محرومیت‌آور است. این نوع از تنبیهات با قطع امید کردن از اصلاح کارشناس باز هم با رعایت ترتب خفیف به شدید کارشناس را برای مدت موقت یا دائم از امر کارشناسی محروم می‌کند. بند ب ماده ۲۶ ق.ک.ر.د تنبیهات اداری مشمول متخلفین را به شرح ذیل درجه‌بندی می‌کند (پورجانی و همکاران، ۱۴۰۲، ۱۳۲).

۵-۲-۲. تنبیهات محدودیت‌آور در امر کارشناسی

طبق تبصره ۱ ماده ۲۶ قانون ک.ر.د. مرتکبین هر یک از تخلفات ۱ و ۲ و ۳ حسب مورد به مجازات درجه یک تا سه انتظامی محکوم می‌گردند. بر این اساس مرتکبین تخلفات عدم حضور در مراجع صالحه در وقت مقرر بدون عذر موجه، توسل به معاذیری که خلاف بودن آن‌ها بعداً ثابت شود، مسامحه و سهل‌انگاری در اظهار نظر، هرچند مؤثر در تصمیمات مراجع صلاحیت‌دار باشد یا نباشد (دباغی، ۱۳۹۰، ۶۷) بر اساس تصمیم دادگاه انتظامی مشمول تنبیهات اداری درجه یک تا سوم که نام برده شد. تنبیهات محدودیت‌آور به ترتیب درجه عبارت‌اند از:

۵-۲-۳. توبیخ با درج در پرونده کارشناس در کانون

توبیخ با درج در پرونده کارشناس از جمله مجازات‌های انتظامی است که مقنن در بند ۱ از شق

۵-۲-۶. تنبیهات محرومیت‌آور در امر کارشناسی

محرومیت از اشتغال بر امر کارشناسی رسمی از سه ماه تا یکسال از جمله مجازات‌های مصرحه در بند ۴ از شق ب ماده ۲۶ است. این مجازات شدیدتر از مجازات موضوع بند ۳ است؛ زیرا در مدت تعیین‌شده کارشناس صلاحیت کارشناسی نخواهد داشت (باختر، ۱۳۸۹، ۷۸)

مجازات درجه ۵ همانند مجازات درجه ۴ است تفاوت عمده آن در مدت زمان محرومیت می‌باشد در مجازات انتظامی درجه ۴ مدت محرومیت سه ماه تا یک سال؛ ولی در مجازات درجه ۵ مدت محکومیت از یک تا سه سال است. مقنن در تبصره ۱ ماده ۲۶ پیش‌بینی کرده است که مرتکبین هر یک از تخلفات زیر حسب مورد به مجازات درجه سه تا پنج انتظامی محکوم می‌گردند (علیان، ۱۳۹۲، ۷۷).

تسلیم اسناد و مدارک به اشخاصی که قانوناً حق دریافت آن را ندارند و یا امتناع از تسلیم آن‌ها به اشخاصی که حق دریافت دارند.

هرگاه کارشناس مرتکب یکی از تخلفات مذکور شود، دادگاه انتظامی کانون می‌تواند یکی از مجازات‌ها درجه ۳ تا ۵ را اعمال نماید.

شدیدترین نوع مجازات پیش‌بینی شده در بند ۶ از شق ب ماده ۲۶، محرومیت دائم از اشتغال به امر کارشناسی رسمی است. کارشناسانی که به موجب این بند از کارشناسی به‌طور دائم محروم می‌شوند نمی‌توانند مجدداً تقاضای پروانه کارشناسی نمایند. قانون‌گذار مرتکبین هر یک از تخلفات زیر را مستوجب محکومیت انتظامی درجه ۵ تا ۶ می‌داند:

انجام کارشناسی و اظهار نظر با وجود جهات رد قانونی انجام کارشناسی و اظهار نظر در اموری که خارج از صلاحیت کارشناس است.

انجام کارشناسی و اظهار نظر برخلاف واقع و تبانی انجام کارشناسی و اظهار نظر با پروانه‌ای که اعتبار آن منقضی شده است (الهام و همکاران، ۱۳۸۲، ۴۳).

هم‌چنین مقنن مرتکبین هر یک از تخلفات انجام کارشناسی و اظهار نظر در زمان تعلیق، محرومیت از حقوق اجتماعی و یا اثبات فقد شرایط موضوع ماده ۱۵ قانون کارشناسان را مستوجب مجازات محرومیت دائم از اشتغال به امر کارشناسی دانسته است. بنابراین هر گاه کارشناس رسمی از کارشناس معلق شده یا از حقوق اجتماعی محروم گشته باشد و هم‌چنین در صورت احراز زوال شرایط مقرر در ماده ۱۵ قانون کانون کارشناسان رسمی دادگستری هم‌چنان به انجام امر کارشناسی مبادرت ورزد از اشتغال به امر کارشناسی به‌طور دائم محروم می‌شود (پورجانی و همکاران، ۱۴۰۲، ۷۶).

یکی دیگر از تنبیهات محرومیت‌آور تعلیق کارشناس از اشتغال به امر کارشناسی است در ماده ۲۵ ق.ک.ر.د آمده است: «هرگاه رئیس قوه قضائیه یا وزیر دادگستری و یا سه نفر از اعضای هیات مدیره هر کانون استان از سوء رفتار و یا اعمال منافی یا شئون و حیثیت کارشناسی کارشناسان رسمی اطلاع حاصل کنند می‌توانند با ارائه ادله خود از دادگاه انتظامی تعلیق موقت او را تا صدور حکم قطعی بخواهند در این صورت دادگاه مزبور خارج از نوبت این درخواست را رسیدگی و مستند به دلایل ابرازی، رأی مقتضی صادر می‌کند. دادسرای انتظامی کانون مربوطه مکلف است ظرف مدت سه ماه از تاریخ وصول حکم تعلیق

و فصل یک موضوع رسیدگی قضایی را آغاز می‌کنند. حل مسئله اصلی مستلزم نظر کارشناس است که یک پیشرفت هندسی از تعداد دعاوی مشتق احتمالی ایجاد می‌کند: شاکی به‌طور ناموفق از متهم شکایت می‌کند، شاکی از وکیل شکایت می‌کند، شاکی نیز از کارشناس شکایت می‌کند، وکیل از کارشناس شکایت می‌کند، کارشناس پیشخوان از وکیل شکایت می‌کند، سازمانی که اعتبار کارشناس را ارائه می‌دهد. در واقع اگر کارشناس مرتکب تخلف انتظامی در پرونده‌ای شود سازمان کارشناس را تحریم می‌کند و مجوز کارشناسی او را برای مدت مقرر لغو می‌نماید (ریدلی، ۲۰۱۹، ۸۷).

اگر یک کارشناس در انجام وظیفه خود تخلف جدی کرده است باید بتواند جبران خسارت نماید و برای او تخلف انتظامی محسوب می‌شود که محدودیت‌های شغلی برای او به‌همراه داشته و اعتبار پروانظ او را زیر سؤال می‌برد و باید بتواند پاسخ‌گو باشد. زیرا به‌لحاظ حرفه‌ای او باید از تخصصش در راستای رفع ابهام پرونده استفاده نماید و هر گونه قصور یا سهل‌انگاری برای او مسئولیت ایجاد می‌کند.

۶. نتیجه

در خصوص تخلفات انتظامی نیز در حقوق ایران تنبیهات اداری برای کارشناسان در نظر گرفته شده که به دو گونه محدودکننده و محروم‌کننده قابل تقسیم است که بر اساس نوع و شدت تخلف ارتكابی از خفیف به شدید شمول می‌یابد در تحلیل جرم شناختی تنبیهات اداری کارشناسان رسمی وجود آثار بازدارندگی کیفر در نوع تنبیهات و هم چنین نشانه‌های درک مقنن از اصل اصلاح کارشناس متخلف در گونه‌شناسی تنبیهات اداری مستتر است.

موقت، نسبت به اتهامات وارده به کارشناسان مذکور رسیدگی و پرونده را جهت صدور رأی به دادگاه انتظامی ارسال دارد. اگرچه تعلیق مذکور در ماده فوق به‌طور موقت اجرا می‌شود و تا زمان اتمام رسیدگی و صدور حکم مبنی بر براءت یا تخلف کارشناس مزبور به طول می‌انجامد ولی شاخصه اصلی در این نوع از تنبیه که سبب درج آن در تنبیهات محرومیت‌آور شده است، محرومیت از ادامه و اشتغال به امر کارشناسی تا زمان تعیین تکلیف دادگاه انتظامی است.

۵-۳. آثار تخلفات انتظامی کارشناسان در حقوق انگلیس

در شرایطی کارشناس می‌تواند مسئولیت داشته باشد که عضو یک حرفه شناخته شده باشد، ضروری است که کارشناس استانداردهای شناخته‌شده توسط حرفه خود را رعایت کرده باشد. عدم رعایت استانداردهای حرفه‌ای ممکن است به خودی خود سهل‌انگاری باشد. از سوی دیگر، با رعایت استانداردها احتمال دارد، ادعای قصور رد شود (کلمن، ۲۰۱۹، ۸۷).

مصونیت‌هایی برای کارشناس در نظام انگلیس وجود دارد؛ اما برای ارتباطی که خارج از چارچوب دعوا ایجاد می‌شود و احتمالاً در صورتی که ادعای تخلف منجر به رسیدگی انضباطی حرفه‌ای شود، هیچ مصونیتی وجود ندارد. اگر شواهد نادرست ارائه دهند، ممکن است تحت تعقیب مدنی یا کیفری قرار بگیرد (به‌عنوان مثال، لری جی استوارت و برادفورد کورنل). حتی اگر در نهایت برنده شوند، باز هم زمان از دست رفته، هزینه‌های دادرسی، استرس، نگرانی و اعتبار از دست رفته وجود دارد. طرفین برای حل-

کارشناس بتواند به صورت کاملاً حرفه‌ای و با تخصص عمل کند اگر بخواهیم فرض کنیم که کارشناسان به اندازه کافی از اطلاعات کافی برخوردارند تا بتوانند به قابلیت اطمینان نظرات فنی یا پیچیده رسیدگی کنند. شواهد نظری، مبنایی برای این باور وجود دارد که اگر شواهد کارشناسی به صورت مشکوک و احتمالی ارائه شود نمی‌تواند دادگاه را به نتیجه مطلوب برساند و در صورت قصور و سهل انگاری نیز برای خود کارشناس تخلف انتظامی محسوب می‌شود و مجازات‌های اداری برای او در نظر گرفته می‌شود.

۷. سهم نویسندگان

همه نویسندگان به صورت برابر در تهیه و تدوین پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

۸. تضاد منافع

در این پژوهش هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

بدین معنا که گاهی تنبیه اداری صرفاً با درج یک توبیخ کتبی در پرونده کارشناس در کانون کارشناسان صورت می‌گیرد و علاوه بر اعمال سرزنش حرفه‌ای و اخلاقی با ایجاد یک لکه سیاه در پرونده کارشناس با اعمال ضمانت اجرایی برای آن سعی در اصلاح رفتار حرفه‌ای کارشناس دارد. گاهی نیز درجه این تنبیهات کمی غلیظ‌تر شده و به محدودیت اختیارات فنی کارشناس می‌انجامد که علاوه بر تأمین نسبی نظریه ناتوان‌سازی، کارشناس متخلف را به فرصت ارتکاب مجدد تخلف در زمینه کارشناسی منع می‌کند.

صدور حکم مبنی بر جبران خسارت وارده از سوی کارشناسان، مستلزم اثبات تقصیر کارشناس است که به جهت حرفه‌ای بودن آن‌ها، با یک شخص متعارف حرفه‌ای سنجیده می‌شود و همین امر، اثبات تقصیر را برای شخص متضرر که از قوانین و مقررات کارشناسی آگاه نیست با مشکل مواجه می‌کند.

تخلفات قضایی کارشناسان در انگلستان در اشکال مختلف ظاهر می‌شود و استانداردهای اخلاقی به اقدامات مشکل ساز، کوتاهی‌ها و رواپتی می‌پردازد که اعتماد عمومی را کاهش می‌دهد. شکایات متداول از سوء رفتار اخلاقی شامل رفتار نامناسب است. عدم رد صلاحیت مناسب زمانی که کارشناس دارای تضاد منافع است. درگیر شدن در ارتباط سابق و کوتاهی در اجرای به موقع وظایف خود. رفتار خارج از دادگاه نیز می‌تواند مورد بحث باشد. کارشناس باید بتواند اظهارات قاطعی نسبت به موضوع احاله شده داشته باشد و برای این مسئله دستورالعمل‌هایی نیز ارائه گردیده که باید کارشناس بتواند بی‌طرفانه صداقت اظهارات خود را به دادگاه تقدیم نماید هم‌چنین باید

منابع

فارسی

- دوستدار، محمدرضا، «مسئولیت مدنی کارشناسان رسمی دادگستری»، نشریه حقوقی دادگستر، شماره ۲۰، ۱۳۹۰.

- سیدحاتمی، مریم؛ کریمیان، فاطمه، «خسارت ناشی از بازداشت با مطالعه تطبیقی در حقوق انگلیس»، فصلنامه پژوهش‌های حقوق تطبیقی عدل و انصاف شماره اول، ۱۳۹۷.

- صمدی، سیدرسول، «بررسی حقوق کارشناسان رسمی دادگستری در حقوق ایران»، مجله پژوهشنامه حقوق خصوصی عدالت، شماره ۸، پاییز و زمستان ۱۳۹۶.

- علیان، نجفعلی، «بررسی تعارض صلاحیت نهادهای شبه قضایی با محاکم جزایی ایران»، فصلنامه حقوقی دادگستری، شماره ۲۵، ۱۳۹۲.

- غلامی توانی، مرضیه، «اعتبار نظریه کارشناسی در امور حقوقی»، نشریه حقوقی، شماره ۱۱۴، ۱۳۹۵.

- فیلیپ اس جیمز، «ادله اثبات دعوا در حقوق انگلیس»، ترجمه مهدی سروش، مجله کانون وکلا، شماره ۱۱۹، ۱۳۷۲.

- ملایی، علی، نحوه اجرای احکام کیفری نهادهای شبه قضایی، چاپ اول، تهران، نشر حقوقی، ۱۳۹۰.

- الهام، غلامحسین؛ موذنیان، محمدرضا، مجموعه نظریات شورای نگهبان (در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی)، چاپ اول، تهران، نشر دادگستر، ۱۳۸۲.

لاتین

- Christensen, S, Duncan, W D & Walsh, T, Professional Liability and Property

- باختر، سیداحمد، تخلفات و مجازات‌های انتظامی کارشناسان رسمی دادگستری، چاپ سوم، تهران، انتشارات جنگل، ۱۳۸۹.

- بادینی، حسن؛ راضی، سپیده؛ مهدی‌پور، محمد، «مسئولیت مدنی کارشناس رسمی دادگستری در حقوق ایران و فرانسه با تأکید بر رویه قضایی»، فصلنامه تمدن حقوقی، شماره ۵، ۱۴۰۱.

- بادینی، حسن؛ مهدی‌پور، محمد؛ راضی، سپیده، «مسئولیت مدنی کارشناس رسمی دادگستری در حقوق ایران و فرانسه با تأکید بر رویه قضایی»، مجله تمدن حقوقی، شماره ۱۰، بهار ۱۴۰۱.

- بازگیر، یدالله، رسیدگی به دلایل و احکام راجع به آن، چاپ دوم، تهران، انتشارات فردوسی، ۱۳۸۶.

- جانی‌پور، کرم؛ صالحی، محمد، جرائم و تخلفات کارشناسان رسمی دادگستری، چاپ اول، تهران، نشر فرهیختگان دانشگاه، ۱۴۰۲.

- خرازی، محمد، مجموعه نظرهای مشورتی اداره کل امور حقوقی قوه قضائیه در مسائل مدنی ۱۳۶۲-۱۳۸۷، چاپ اول، تهران، ناشر شرکت سهامی، ۱۳۸۸.

- دباغی، نرگس، کارشناسی به‌عنوان دلیل اثبات دعوا، چاپ سوم، تهران، انتشارات جنگل، ۱۳۹۰.

- دشتی قره تپه، قاسم، «ارزش اثبات کارشناسی تصادفات در حقوق کیفری ایران با تأکید بر رویه قضایی»، فصلنامه حقوقی، شماره ۲۵، ۱۳۸۴.

- Johnston,C, "Two Barclays traders found not guilty in Libor retrial", BBC News 6 April. Available at: www.bbc.co.uk/news/business-39514924,2017.
- Murphy P, A Practical Approach to Evidence, 3rd Ed, Beja, Anonymous publications,1988.
- P. Roberts, Reflections on Expert Evidence in Canadian Criminal Proceedings More Lessons from North America Law and Science Current Legal Issues, 2rd Ed, Oxford, Oxford University Press, 1998.
- Ridley K," Libor traders report UK prosecution expert witness to police", Availableat: <https://uk.reuters.com/article/uk-britain-libor-witness/libor-traders-report-uk-prosecution-expertwitness>,2019.
- Wong, F K, "The use of Expert Witnesses in Arbitration His/Her Duties and Responsibilities Qualifications and Credibility and Challenges to His/Her Evidence", Join CIETAC/KLRCA Conference,2004.
- Transactions, First Edition,Sydney, The Federation Press,2004.
- Coleman C," Carbon credit fraud trial collapses as expert witness was no expert", BBC News 30May. Available at: www.bbc.co.uk/news/uk-48444605, 2019
- Edmond G and Roberts A," The Law Commission's report on expert evidence in criminal proceedings", Journal of Criminal Law Review,No.11,2011.
- Elaine,Freer,"Experts and pretenders Examining possible responses to misconduct by experts in criminal trials in England and Wales", The International Journal of Evidence & Proof,No.35,2020.
- Goldstein, A.M,Forensic Psychology Emerging Topics and Expanding Roles, First Edition, New Jersey, Press John Wiley & Sons Inc,2007..
- Hans Bernd-Schäfer, "Liability of Experts and the boundary between Tort and Contract", Journal of Theoretical Inquiries in Law,No.3,2002.
- Jackson G, "Expert abuse syndrome: the scapegoating of Roy Meadow", Journal of Int J Clin Prac,No.159, 2005.
- James, Introduction to English Law, 13th Ed,Beja, Press Shears P Stephenson G Butterworth's,1996.